

МІЖНАРОДНА МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА: ВІД ТЕОРІЙ ДО ІМПЛЕМЕНТАЦІЙ

Длугопольська Тетяна Ігорівна

канд. екон. наук, ст. викладач
кафедри міжнародних економічних відносин
Західноукраїнський національний університет
вул. Львівська, 11, Тернопіль, Україна, 46020
e-mail: tetianadluhopolska@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1925-963X>

Міжнародна міграційна політика за умов міграційної кризи та пандемії COVID-19 актуалізується як на глобальному рівні, так і на рівні національних економік. Численні міжнародно-правові акти, які імплементуються світовою спільнотою з початку 1950-х рр., є зайвим свідченням того, що проблема міжнародної міграції є не новою, однак актуальною проблемою, що загострюється у XXI столітті. Предметом дослідження статті є міграційна політика країн світу під впливом пандемії COVID-19. Мета – аналіз інструментарію регулювання міграційних потоків на міжнародному рівні. Завдання: аналіз світового досвіду міграційної політики та класифікація основних типів міграції за різними ознаками, систематизація ключових інституційних практик регулювання міжнародної міграції, оцінка впливу пандемії COVID-19 на міжнародну міграційну політику, формування рекомендацій щодо інтеграції мігрантів у приймаючі країни. Використовуються загальнонаукові методи: системний аналіз – для визначення особливостей світових міграційних потоків, індукція і дедукція – для систематизації ключових причин, наслідків та видів міжнародної міграції населення. Отримано такі результати: проаналізовані сучасні тенденції світової міграції населення протягом 1999-2019 рр., зроблено оцінку нормативно-правового забезпечення міграційних процесів на глобальному рівні, проаналізовані зміни в грошових переказах трудових мігрантів, здійснено аналіз впливу пандемії COVID-19 на міжнародну міграційну політику. Висновки: за останні 20 років кількість міжнародних мігрантів суттєво зросла до 271,6 млн. осіб, що становить 3,5% населення світу; частка мігрантів в загальній кількості населення є найвищою в ОАЕ, Катарі, Кувейті; найбільш популярними для трудової міграції населення в міжнародних масштабах станом на початок 2020 р. залишаються США, Німеччина та Саудівська Аравія; вимоги до міграційної політики у XXI ст. постійно зростають, що пов'язано як з тим, що вона дозволяє використати позитивний потенціал міграції в інтересах розвитку, активного міжнародного співробітництва в цій сфері, так і з новими викликами, що стоять перед світовою економікою; міграційна політика країн світу у відповідь на пандемію COVID-19 трансформується – чимало держав надають мігрантам врегульований статус, продовжують їм дозволи на перебування й роботу, забезпечують їм доступ до основних медичних послуг і соціального захисту, а замість імміграційного затримання вдаються до альтернативних заходів на рівні місцевих громад.

Ключові слова: міжнародна міграція, міграційна політика, мігранти, біженці, MOM, грошові перекази

Постановка проблеми. Європейська міграційна криза 2015 р. стала масштабною гуманітарною катастрофою, внаслідок якої загинули тисячі людей, що пов'язано із масовим напливом мігрантів в Європу з країн Близького Сходу та Африки. Відповідно до даних Міжнародної організації з міграції ООН (МОМ) [27], в 2017 р. понад 3 тисячі осіб загинули або пропали безвісти під час спроби перетнути Середземне море, у 2019 р. – понад 1 тис. Загалом, за період 2014-2019 рр. Середземне море забрало життя близько 20 тис. осіб, що прагнули потрапити до Європи. Погляди країн ЄС на такий виклик суттєво різняться [14; 21] – якщо Скандинавські країни, Німеччина, Франція, Італія розглядають міграційну кризу як випробування європейських цінностей та єдності, то країни Прибалтики, Угорщина,

Польща, Словаччина, Чехія – як загрозу національній безпеці. Саме в міграційних питаннях країнам ЄС не вдалося досягти згоди.

Причинами виникнення міграційної кризи можна вважати [31]:

- відсутність у значної кількості громадян Африки та Близького Сходу можливостей для працевлаштування на батьківщині;
- економічна нестабільність, що спостерігається на території значної кількості країн Близького Сходу та Африки;
- значне зубожіння та високий ризик померти від голоду на батьківщині;
- соціальна несправедливість, яка панує в східних та африканських країнах;
- бажання отримати гідну освіту, яку можна здобути в країнах Європи;

– природні катаклізми, що загрожують здоров'ю та життю людей, і які періодично виникають на території багатьох східних та африканських країн;

– висока ймовірність опинитися в епіцентрі воєнних подій;

– неготовність та неузгодженість дій країн ЄС як реципієнтів міжнародних мігрантів тощо.

Усе вищезазначене в сукупності актуалізує проблему розробки адекватної реаліям сьогодення міжнародної міграційної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми міжнародної міграції розглядаються в працях багатьох зарубіжних вчених-дослідників, серед яких можна відмітити О. Гуліну, Дж. Х'юго, М. Колосніцину, Д. Солта, Ю. Марковську-Маністу [4; 5; 9; 20; 34]. Серед вітчизняних науковців, які в своїх працях проводять дослідження міграційних проблем на міжнародному рівні, можна відзначити О. Длугопольського, Т. Затонацьку, І. Горбачову, О. Махонюк, О. Малиновську, В. Онищук, К. Новосад, Н. Пак, А. Хом'як [1; 2; 15; 17; 22; 24; 29; 30; 31; 37]. У власному ж дослідженні ми намагатимемось органічно поєднати теоретичні розробки у сфері міжнародної міграції із існуючими механізмами адаптації до міграційної кризи та сучасними викликами в цій сфері.

Формулювання цілей дослідження. Цілями написання статті є: аналіз світового

досвіду міграційної політики та класифікація основних типів міграції за різними ознаками, систематизація ключових інституційних практик регулювання міжнародної міграції, оцінка впливу пандемії COVID-19 на міжнародну міграційну політику, формування рекомендацій щодо інтеграції мігрантів у приймаючі країни.

Виклад основного матеріалу. Згідно загальноприйнятих уявлень, міжнародна міграція робочої сили (migration – рух, переміщення) є переміщенням працездатного населення з однієї країни в іншу в межах світового ринку праці [33]. Фактично міжнародна міграція виступає формою руху відносно надлишкового працездатного населення з одного територіального центру в інший, а міграційний процес є процесом просторового переміщення людей між поселеннями, регіонами, країнами.

Міжнародний мігрант, отже, – це будь-яка особа, що змінила країну свого звичайного проживання [10]. ООН виділяє два типи міжнародних мігрантів:

1) короткострокові, що змінюють країну проживання від 3 до 12 міс.;

2) довгострокові, що змінюють країну проживання на період понад 1 рік.

Існує кілька класифікацій міжнародної міграції: за змістом та за часовою ознакою (табл. 1).

Таблиця 1

Види міжнародної міграції

За часовою ознакою	За змістом
1. Постійна (безповоротна), що пов'язана з остаточною зміною місця проживання (наприклад, виїзд на постійне місце проживання з України у Канаду)	1. Сімейна міграція – переїзд особи до іншої країни разом з мігрантом, для створення чи воз'єднання сім'ї, міжнародного усиновлення (понад 30% чисельності прибулих в ЄС та близько 65% – у США)
2. Тимчасова, що припускає переселення на визначений термін (наприклад, навчання українського студента у Німеччині протягом 4-5 років)	2. Трудова міграція – переїзд особи до іншої країни з метою працевлаштування та отримання гідної оплати праці (74% усіх мігрантів становлять особи у працездатному віці 20-64 років)
3. Сезонна, що включає щорічні переміщення людей у визначені періоди року (наприклад, запрошення іноземних працівників на збір врожаю в Польщу)	3. Інтелектуальна (навчальна) міграція – переїзд особи до іншої країни з метою здобуття освіти, опанування нових навичок. Освіта за кордоном – важливий шанс здобуття передових знань, вивчення мов, ознайомлення з іншими культурами, подолання комунікаційних бар'єрів, покращення шансів на глобалізованому ринку праці. Так, у 2020 р. чисельність мобільних студентів в світі зростає до 8 млн. осіб порівняно з 1985 р., коли їх кількість становила 1,1 млн.
4. Епізодична, що являє собою нерегулярні як в часі, так і в напрямі поїздки (туристичні, комерційні, культурно-побутові поїздки за кордон)	4. Вимушена (недобровільна) міграція – пов'язана з переміщенням осіб, що були змушені залишити свої домівки та переїхати за кордон через страх переслідувань, внаслідок політичних чи військових конфліктів, природних та техногенних катастроф, або ж були насильно вигнані урядами своїх країн. Вимушених міжнародних мігрантів (на 2016 р. в світі їх нараховувалось 22,5 млн. осіб) поділяють на два типи: 1) біженці – особи, яким надано

	відповідний статус в іноземних країнах; 2) шукачі притулку – особи, які перебувають в процедурі визначення статусу. Понад половину всіх біженців в світі походять з Сирії, Афганістану та Південного Судану. Найбільше біженців проживає у Туреччині та Йорданії. Сьогодні понад 1,5 млрд. людей (20% населення світу) живуть в країнах, уражених військовими конфліктами
5. Маятникова (циркулярна), що передбачає регулярні робочі поїздки з однієї країни в іншу (наприклад, маршрут Бельгія – Люксембург, Малайзія – Сінгапур)	5. Нелегальна міграція (мігранти з нерегульованим статусом) – особи, що можуть належати до будь-якої з вищенаведених категорій, проте перебувають або працюють в іноземній державі без дотримання вимог її законодавства. Справжню кількість нелегальних мігрантів встановити об'єктивно неможливо, проте за приблизними оцінками нелегальна міграція становить до 15% міграційних потоків

*Побудовано автором на основі [22, с.23-27]

Міжнародна міграція робочої сили пройшла декілька історичних етапів. Так, розпочалася вона в епоху Великих географічних відкриттів (XV–XVII ст.), коли європейські держави захоплювали величезні території, створюючи світову колоніальну систему. Поряд із добровільними мігрантами в освоєнні земель Північної Америки, Австралії та Нової Зеландії брали участь вимушені переселенці з Європи (заслані каторжани, ув'язнені). У 1880-1914 рр. відбулося масове добровільне заселення Північної Америки вихідцями з Європи, Китаю, Індії, Японії та Східної Африки, де відчувалася нестача робочої сили. XX ст., особливо період після закінчення Другої світової війни та розпаду світової колоніальної системи, характеризувалося широкомасштабною міграцією робочої сили з країн, що розвиваються, у всіх напрямках. Наприкінці ж XX ст. – початку XXI ст. країни першого світу все більше почали пред'являти попит на висококваліфіковану робочу силу, що спонукало до т.з. інтелектуальної міграції [13].

Теоретичні дослідження міжнародної трудової міграції умовно можна розділити на кілька періодів [29]:

1. Меркантилізм, згідно якого безперешкодний рух робочої сили сприяє економічному зростанню та подоланню бідності. Пріоритетом було залучення іноземних кваліфікованих працівників з одночасною заборону міграції своїх громадян.

2. Класична теорія, в межах якої розглядалися функції, що виконує міжнародна міграція як для країн походження мігрантів, так і для приймаючих держав. Міжнародна міграція, насамперед, зрівноважує ринки праці цих країн. Міграційне переміщення сприяє вирівнюванню рівня заробітної плати та стабілізації світового ринку праці в двох напрямках: 1) через зменшення пропозиції праці на ринку країни, що має надлишок трудових ресурсів, і збільшення пропозиції

праці в країні, бідній на трудові ресурси; 2) через міжнародні грошові перекази мігрантів.

3. Неокласична теорія, згідно якої міграція відбувається на основі порівняння індивідом можливих вигод та втрат. До уваги береться маса чинників: шанс працевлаштуватись на легальну роботу, імовірність отримати депортацію, вартість оформлення документів, проживання в країні прибуття, поїздки, стрес від зіткнення з іншою культурою тощо. Також в цій теорії береться до уваги факт, що рішення про переїзд приймається найчастіше не індивідуально, а спільно з іншими членами сім'ї, які не змінюють місця роботи та проживання.

4. Міждисциплінарний підхід, що поєднує як досягнення теорії раціонального вибору, так і концепції ірраціональної поведінки, а також симбіоз низки соціальної дисциплін в поясненні мотивів міжнародної трудової міграції (право, соціологія, економіка, демографія, історія, антропологія тощо).

Причинами міжнародної трудової міграції можуть бути як економічні, так і неекономічні чинники (табл. 2). Не випадково Дж. Гелбрейт назвав міграцію досить дієвим, однак таким, що не вимагає від уряду спеціальних зусиль, механізмом боротьби з бідністю [3]. І мова йде не просто про механічний приріст доходів сім'ї мігранта, а про більш комфортні умови проживання загалом за рахунок комплексу суспільних благ, що надаються приймаючою державою, краще майбутнє для дітей, які зможуть вивчити іноземну мову та отримати більш якісну освіту тощо.

Оскільки міжнародна міграція вимагає серйозних витрат ресурсів, то можна виділити 3 етапи міграційного процесу з відповідними видами затрат [24, с.27-28]:

1. Міграційна мобільність (підготовка до міграції) – затрати, пов'язані зі збором інформації про вигоди та ризики міграції (аналіз інформації з Інтернету, консультаційних фірм та

порад друзів), виконанням організаційно-документальних формальностей (візи, запрошення, закордонні паспорти, страхові

поліси), навчанням (вивчення іноземної мови, історії, культури країни прибуття), збором коштів, розрахунком часу тощо.

Таблиця 2

Причини міжнародної міграції

Економічні фактори	Неекономічні фактори
<ul style="list-style-type: none"> - Міжнародний рух капіталу та специфіка його накопичення - Нерівномірність економічного розвитку країн світу - Прискорення інтернаціоналізації виробництва - Кон'юнктура національних ринків праці та структура зайнятості - Різниця в оплаті праці в різних країнах - Відносне зменшення транспортних та комунікаційних витрат міграції 	<ul style="list-style-type: none"> - Демографічні чинники (демографічний дисбаланс) - Екологічні чинники (природні катаклізми та зміни клімату) - Психологічні чинники (наприклад, воз'єднання з родиною, створення нової сім'ї) - Етнічно-культурні чинники - Релігійні чинники - Соціальні чинники (наприклад, проблеми зі здоров'ям, бажання отримати кращу освіту) - Військово-політичні чинники

2. Міграція (переміщення) – затрати, пов'язані з використанням послуг вантажно-пасажирських перевезень. Тривалість та вартість поїздки залежить від відстані, виду транспортного засобу, регулярності його курсування, комфортабельності, конкуренції на ринку транспортних послуг тощо. Важливо також враховувати різні послуги, пов'язані з фінансовим супроводом мігранта, проживанням в проміжних пунктах, харчуванням в дорозі.

3. Адаптація – затрати на збір та опрацювання інформації про поселення, влаштування на роботу, організацію побуту, моральну та соціокультурну адаптацію до умов життя.

Незважаючи на сукупність витрат матеріального і нематеріального характерів, пов'язаних зі зміною країни проживання та роботи, протягом 1990-2019 рр. кількість міжнародних трудових мігрантів стабільно зростала у США, Німеччині, Саудівській Аравії, Австралії, Великій Британії та Туреччині як приймаючих країнах. Франція, Росія, Індія, Україна, Казахстан, Китай останні роки характеризувалися протилежними тенденціями [6].

Найбільш популярними для трудової міграції населення в міжнародних масштабах станом на початок 2020 р. залишаються напрямки США (50,6 млн. міжнародних мігрантів), Німеччини та Саудівської Аравії (по 13,1 млн. міжнародних мігрантів), Росії (11,6 млн. міжнародних мігрантів), Великобританії (9,5 млн. міжнародних мігрантів), а найменш привабливими – Соломонові острови (2,5 тис. міжнародних мігрантів), Науру (2 тис. міжнародних мігрантів), Тувалу (200 міжнародних мігрантів). Про це свідчать рис. 1-2, що відображають кількість міжнародних мігрантів у 2019 р. як в млн. осіб, так і у відсотках до загальної кількості населення.

За останні 20 років кількість міжнародних мігрантів суттєво зросла – із 150 млн. у 1999 р. до 271,6 млн. у 2019 р. (табл. 3), що на сьогодні становить 3,5% населення світу. Частка мігрантів в загальній кількості населення є найвищою в таких країнах, як ОАЕ (88%), Катар (75%), Кувейт (74%), Бахрейн (51%), Сінгапур (45%), Люксембург (44%), Йорданія та Оман (по 41%) [6].

Як видно з рис. 3, міжнародна трудова міграція сприяє зростанню чисельності населення у працездатному віці (20-64 роки) в приймаючих країнах, оскільки найбільша чисельність міжнародних мігрантів (близько 74%) є саме особами працездатного віку. За прогнозами ООН [12; 22], після 2020 р. у розвинених країнах світу міграція буде чи не єдиним джерелом кількісного зростання населення працездатного віку.

Наприклад, у Люксембурзі 49% народжень сьогодні припадає на жінок-іноземок, Австралії – 23,2%, Швейцарії – 22,5%, Великій Британії – 15% [5]. Це означає, що швидшими темпами, ніж власне імміграція, зростає кількість осіб, у яких хоча б один з батьків є іммігрантом, тобто належить до іншої культури, що в контексті посилення етнічної різноманітності є вкрай важливим [22, с.31].

Найбільшу кількість міжнародних мігрантів за даними 2019 р. прийняли Європа, Азія та Північна Америка (82 млн., 84 млн. та 59 млн. осіб відповідно), що складає 83% від загальної чисельності міжнародних мігрантів в світі (рис. 4).

У порівнянні з чисельністю населення в кожному з регіонів світу, частка міжнародних мігрантів у 2019 р. була найвищою в Океанії (21% від загальної кількості населення), Північній Америці (16% від загальної кількості населення) та Європі (11% від загальної кількості населення).

Хоча Європа традиційно є одним з основних регіонів, який «притягує» міжнародних

мігрантів, вона мала найповільніші темпи зростання чисельності населення у 2009-2019 рр. (трохи більше 1%), тоді як, наприклад, в Африці цей показник зріс майже на 30% (рис. 5). Проте навіть таке несуттєве зростання

чисельності населення для Європи могло бути набагато нижчим без міжнародних мігрантів, які частково пом'якшили зменшення чисельності населення європейських країн у зв'язку із зниженням рівня народжуваності в них.

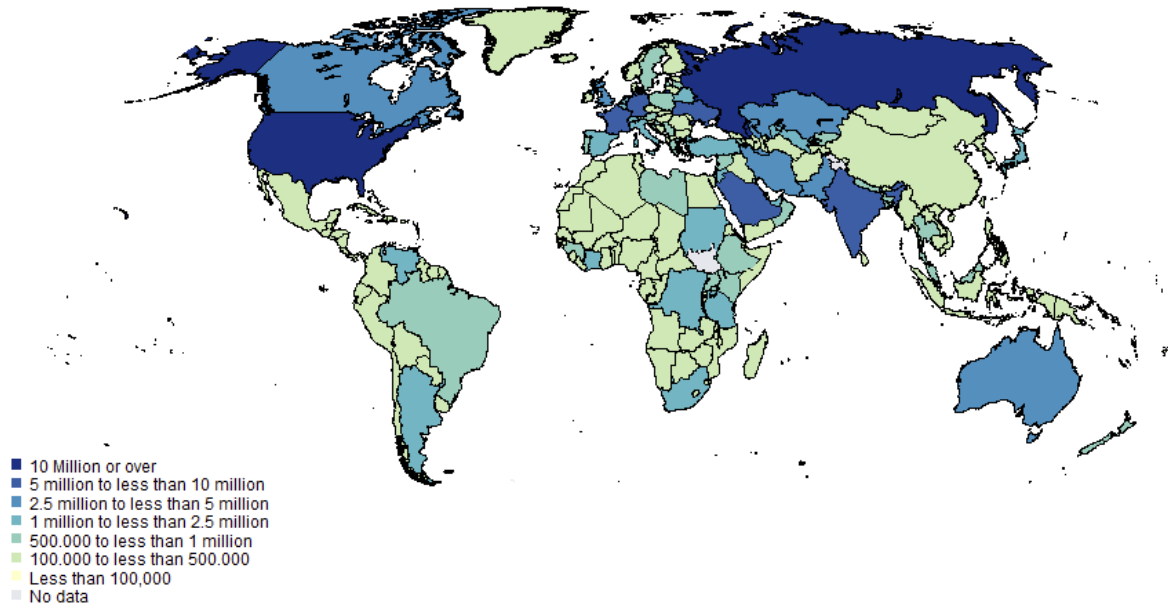

Рис. 1. Кількість міжнародних мігрантів, млн. осіб [6]

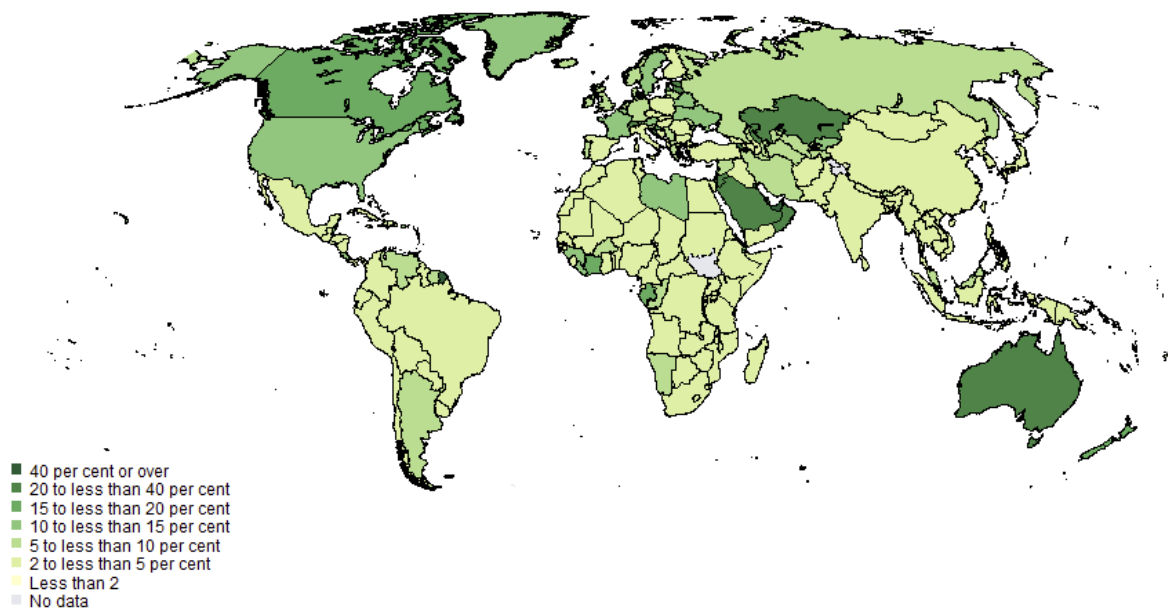

Рис. 2. Міжнародні мігранти у % до загальної кількості населення [6]

Таблиця 3

Динаміка глобальних міграційних показників у 1999-2019 рр.

Показники	1999	2019
Загальна кількість міжнародних мігрантів, млн. осіб	150	272
Частка міжнародних мігрантів у загальній чисельності населення, %	2,8	3,5
Частка жінок серед міжнародних мігрантів в світі, %	47,5	47,9
Частка дітей серед міжнародних мігрантів в світі, %	16,0	13,9
Країна з найбільшою кількістю міжнародних мігрантів	ОАЕ	ОАЕ
Регіон з найбільшою кількістю міжнародних мігрантів	Океанія	Океанія
Глобальні міжнародні перекази, млрд. дол. США	126	689
Загальна кількість біженців, млн. осіб	14	26
Загальна кількість внутрішньо переміщених осіб, млн.	21	41

*Побудовано автором на основі [12; 17]

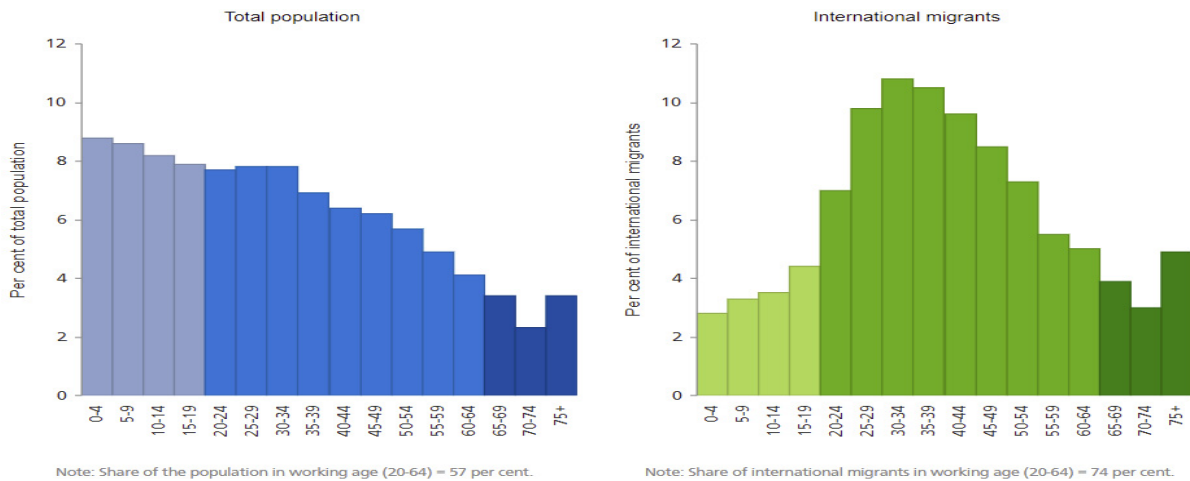

Рис. 3. Віковий розподіл загальної кількості населення та міжнародних мігрантів в світі [6]

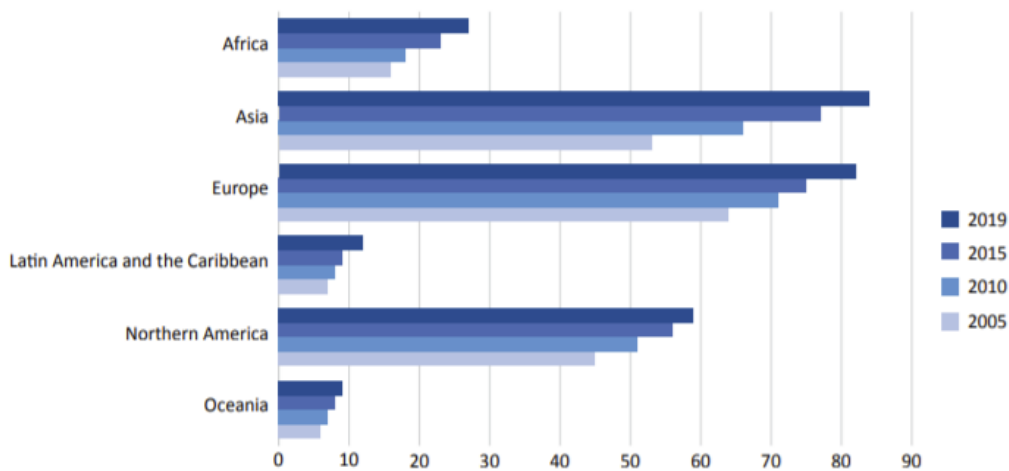

Рис. 4. Основні напрямки міжнародної міграції за кількістю міжнародних мігрантів, млн. осіб [12]

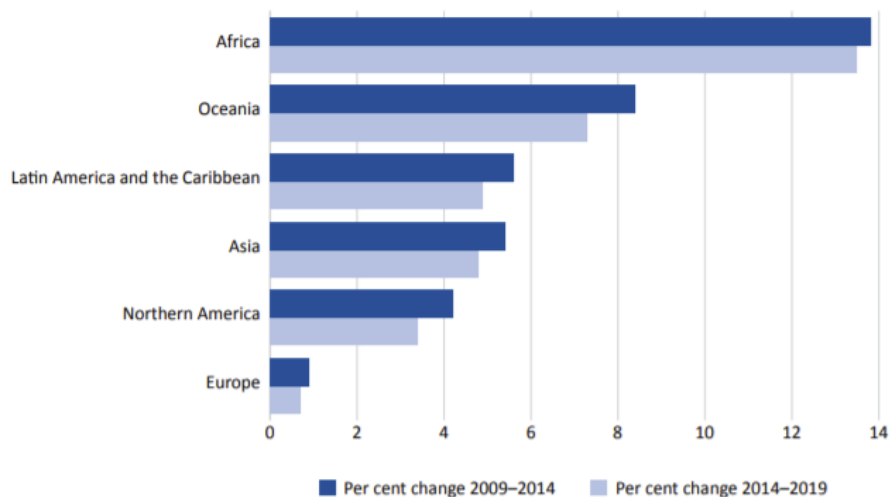

Рис. 5. Зміна чисельності населення за регіонами світу 2009-2019 рр., млн. осіб [12]

Як свідчать дані рис. 6 (ліва частина), США та Німеччина є двома основними країнами, в які переїжджають міжнародні мігранти. В США, наприклад, кількість людей, що проживають в країні, але які народилися в інших державах, зросла більш ніж в 4 рази – з майже 12 млн. у 1970 р. до майже 51 млн. у 2019 р. У Німеччині

таке зростання відбулося з 8,9 млн. у 2000 р. до 13,1 млн. у 2019 р. [12].

За даними рис. 6 (права частина), понад 40% усіх міжнародних мігрантів світу на 2019 р. (112 млн. осіб) народилися в Азії (зокрема, понад 16 млн. походять з Індії, наступними за чисельністю міжнародних мігрантів з країн Азії

є Китай, Бангладеш, Пакистан, Афганістан). Мексика займає другу позицію за чисельністю походження міжнародних мігрантів (понад 11 млн.). Також кілька європейських країн мають значну кількість емігрантів, включаючи Російську Федерацію, Україну, Польщу, Великобританію та Німеччину.

Що стосується розподілу міжнародних мігрантів за групами країн, то за даними 2019

р. майже 65% міжнародних мігрантів проживали в країнах з високим рівнем доходу (близько 176 млн.), тоді як 82 млн. (30%) – в країнах із середнім рівнем доходу, а 13 млн. (5%) – у країнах з низьким рівнем доходу [12]. Найбільша кількість мігрантів у світі прибуває саме з країн з середнім рівнем доходу, тоді як з найбідніших країн походять лише 10% мігрантів [1; 22, с.13].

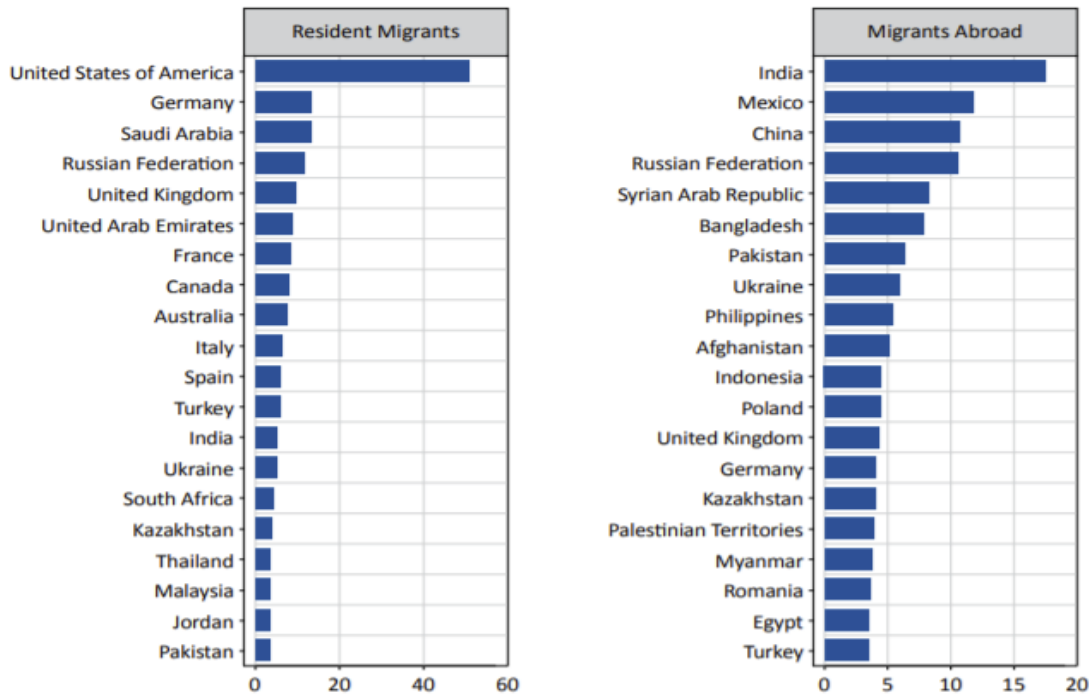

Рис. 6. ТОП-20 країн призначення (зліва) та походження (справа) міжнародних мігрантів у 2019 р., млн. [12]

Оскільки основним мотивом здійснення міжнародної трудової міграції є бажання мігрантів забезпечити додаткові надходження до сімейного бюджету, а також мінімізувати ризики погіршення фінансового становища під час різноманітних криз соціально-економічного чи політичного характеру [2; 30], то аналіз грошових переказів міжнародних мігрантів стає важливою складовою дослідження міграції. Грошові перекази трудових мігрантів здійснюються у фінансовій чи натуральній формі мігрантами безпосередньо своїм сім'ям чи громадам в країні їх походження. Незважаючи на неможливість об'єктивної оцінки обсягу грошових переказів, зважаючи на різницю в методах обліку та класифікації статистичної інформації в країнах-відправниках і країнах-одержувачах грошових переказів,

відмінностях у способах обчислення переказів, які надходять неофіційними каналами, використання різних обмінних курсів при зведенні показників до єдиної валюти, наявні дані відображають суттєве зростання обсягів грошових переказів в світі з 126 млрд. дол. США у 2000 р. до 689 млрд. дол. США у 2018 р. [12; 30].

В табл. 4 наведені ТОП-10 країн-отримувачів грошових переказів міжнародних мігрантів. Як видно, за період 2005-2018 рр. в Індії обсяг грошових переказів зріс у 3,5 рази (з 22,12 до 78,61 млрд. дол. США), Китаї – у 2,8 рази (з 23,63 до 67,41 млрд. дол. США), Філіппінах – у 2,5 рази (з 13,73 до 33,83 млрд. дол. США), Єгипті – у 2,3 рази (з 12,45 до 28,92 млрд. дол. США), Нігерії – у 1,7 рази (з 14,64 до 24,31 млрд. дол. США), Мексиці – у 1,6 рази (з 22,74 до 35,66 млрд. дол. США) тощо.

Таблиця 4

ТОП-10 країн-одержувачів грошових переказів, млрд. дол. США [12]

2005		2010		2015		2018	
Китай	23,63	Індія	53,48	Індія	68,91	Індія	78,61
Мексика	22,74	Китай	52,46	Китай	63,94	Китай	67,41
Індія	22,13	Мексика	22,08	Філіппіни	29,80	Мексика	35,66
Нігерія	14,64	Філіппіни	21,56	Мексика	26,23	Філіппіни	33,83

2005		2010		2015		2018	
Франція	14,21	Франція	19,90	Франція	24,06	Єгипет	28,92
Філіппіни	13,73	Нігерія	19,75	Нігерія	21,16	Франція	26,43
Бельгія	6,89	Німеччина	12,79	Пакистан	19,31	Нігерія	24,31
Німеччина	6,87	Єгипет	12,45	Єгипет	18,33	Пакистан	21,01
Іспанія	6,66	Бангладеш	10,85	Німеччина	15,81	Німеччина	17,36
Польща	6,47	Бельгія	10,35	Бангладеш	15,30	В'єтнам	15,93

В табл. 5 наведені ТОП-10 країн-відправників грошових переказів міжнародних мігрантів. Як видно, протягом десятиліть США залишаються основною країною-донором грошових переказів, які у 2018 р. сягали майже

68 млрд. дол. США. Наступними за обсягами грошових переказів є ОАЕ та Саудівська Аравія (44,4 та 36,1 млрд. дол. США відповідно), а також Швейцарія та Німеччина (26,6 та 22,1 млрд. дол. США відповідно).

Таблиця 5

ТОП-10 країн-відправників грошових переказів, млрд. дол. США [12]

2005		2010		2015		2018	
США	47,25	США	50,78	США	61,86	США	67,96
Саудівська Аравія	14,30	Саудівська Аравія	27,07	ОАЕ	40,33	ОАЕ	44,37
Німеччина	12,71	Російська Федерація	21,45	Саудівська Аравія	38,79	Саудівська Аравія	36,12
Швейцарія	10,52	Швейцарія	17,76	Швейцарія	25,40	Швейцарія	26,60
Велика Британія	9,64	Німеччина	14,68	Китай	20,42	Німеччина	22,09
Франція	9,48	Італія	12,89	Російська Федерація	19,69	Російська Федерація	20,61
Південна Корея	6,90	Франція	12,03	Німеччина	18,03	Китай	16,18
Російська Федерація	6,83	Кувейт	11,86	Кувейт	15,20	Кувейт	13,76
Люксембург	6,70	Люксембург	10,65	Франція	12,79	Франція	13,50
Малайзія	5,68	ОАЕ	10,57	Катар	12,19	Південна Корея	12,89

Заробітки працівників-мігрантів перетворилися на важливий чинник соціально-економічного розвитку, наприклад, в Україні. За даними НБУ [28], країна у 2018 р. отримала 10,9 млрд. дол. США приватних переказів з-за кордону, що співставне з 8,3% ВВП України. Зароблені мігрантами за кордоном кошти витрачаються, насамперед, на споживання. І хоча вони мають велике значення для добробуту домогосподарств [30], проте їх інвестиційне використання залишається незначним, адже до відкриття чи розширення бізнесу за рахунок зароблених за кордоном коштів вдаються не більше 10% мігрантів [27].

Основна частина коштів (62,3% усіх приватних переказів в Україну) надійшла з п'яти країн: Польщі, Росії, США, Чехії та Італії. При цьому, частка надходжень з Росії у 2018 р. склала 8,7% в загальній сумі грошових переказів в Україну проти 26,4% у 2015 р. Натомість частка коштів, отриманих з Польщі, перевищила 33% в загальному обсязі надходжень, в той час як в 2015 р. була на рівні 19% [19].

Значне підвищення платоспроможного споживчого попиту населення завдяки переказам справляє мультиплікативний ефект на національну економіку. Наприклад, житлові інвестиції мігрантів обумовлюють швидке зростання введення житла в експлуатацію в регіонах із значною міжнародною трудовою міграцією. Ці капіталовкладення сприяють зростанню зайнятості, що особливо важливо для сільської місцевості, а також обумовлюють збільшення попиту на будівельні матеріали, сантехніку, меблі тощо [27].

Окремим викликом в сфері міжнародної міграції є проблема біженців, яких на початок 2019 р. в світі нараховувалось 25,9 млн. Також близько 3,5 млн. осіб шукали міжнародного захисту та чекали рішення щодо статусу біженця (т.з. шукачі притулку). У 2018 р. було подано приблизно 2,1 мільйона заяв про надання притулку, переважна більшість з яких – до США, Перу, Німеччини. За країнами походження найбільша кількість біженців – з Сирії, Афганістану, Південного Судану, М'янми, Сомалі, Конго, Еритреї та Бурунді (понад 80%

загальної кількості біженців) [12], що пов'язано переважно із військово-політичними

конфліктами та тотальною бідністю в цих країнах (рис. 7).

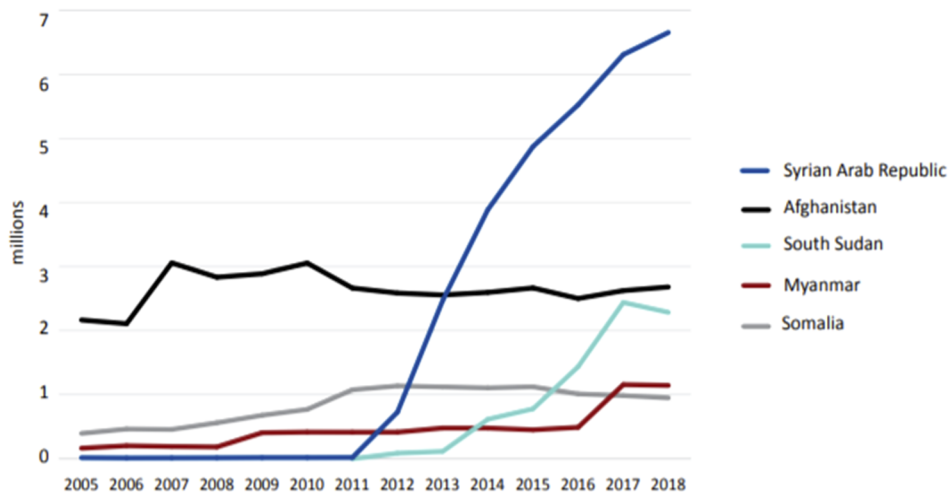

Рис. 7. Динаміка кількості біженців з ТОП-5 країн їх походження, млн. [12]

У 2018 р. Туреччина п'ятий рік поспіль займала першу позицію серед країн світу за кількістю біженців (3,7 млн., з яких 3,6 млн. – сирійці). Також країнами-реципієнтами

значних потоків біженців з Сирії та Афганістану є Йорданія, Ліван, Пакистан, Іран, Судан, Уганда (рис. 8).

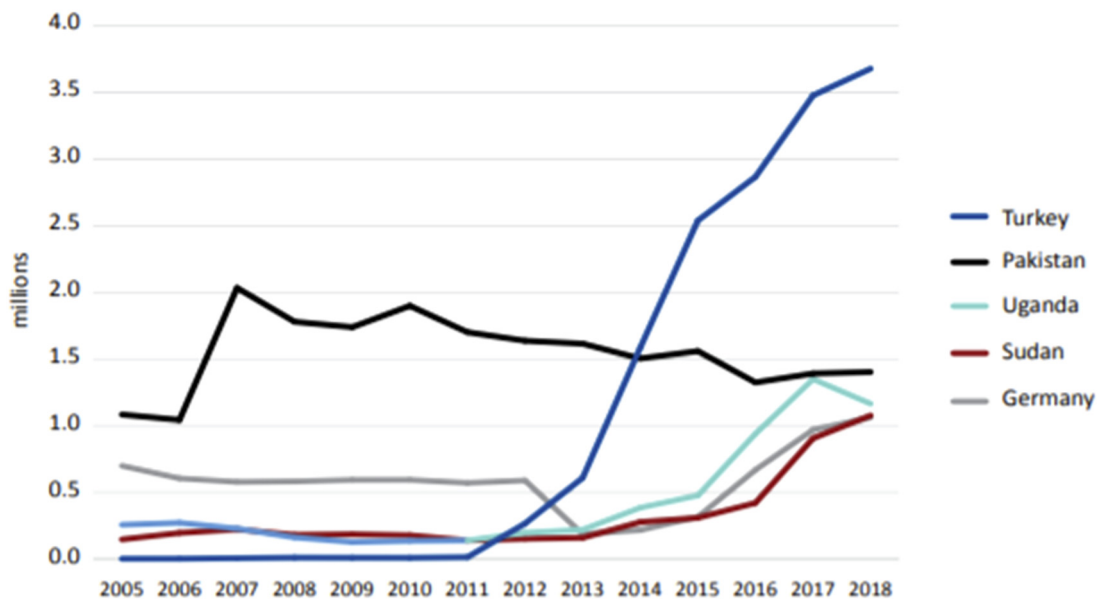

Рис. 8. Динаміка кількості біженців з ТОП-5 країн їх спрямування, млн. [12]

Програма розвитку ООН (UNDP) визнала надмірну міжнародну міграцію (excessive international migration) однією з шести головних загроз глобальній безпеці людства у XXI ст. Як сказано у офіційній заяві ООН [11, с. 34], реальні загрози безпеці людства у наступному столітті викликані більшою мірою діями мільйонів людей, ніж агресією декількох націй. Ці загрози будуть набувати різних форм: неконтрольоване зростання населення, відмінності в економічних можливостях, надмірна міжнародна міграція, погіршення стану навколишнього середовища, виробництво та незаконний обіг наркотиків, міжнародний тероризм.

Оскільки чисельність міжнародних мігрантів в світі неухильно зростає, як і комплекс викликів для національних економік, з цим пов'язаний, то на міжнародному рівні постає потреба в розробці адекватної реаліям сьогодення міграційної політики. Міграційна політика є комплексом законодавчих, організаційних, адміністративних, фінансово-економічних заходів, спрямованих на регулювання в'їзду в країну і виїзду з країни населення (зокрема, робочої сили). За допомогою цієї політики держава цілеспрямовано впливає на регулювання міграційних процесів з точки зору національних пріоритетів, кількісного та якісного складу мігрантів.

Єдиного підходу до структури виконавчих органів у сфері міграції не існує, оскільки кожна країна застосовує власний механізм їх формування, зважаючи на традиції, особливості міграційної ситуації чи обраний вектор міграційної політики. Однак спільним є комплекс управлінських функцій, що на них покладаються [22, с.78]: видача віз; прикордонний контроль; забезпечення правового статусу та прав іноземців всередині держави; надання статусу біженця; здійснення заходів з інтеграції мігрантів; контроль за виконанням іноземцями правил перебування та видворення порушників міграційного законодавства; перегляд адміністративних рішень щодо іноземців.

Вимоги до міграційної політики у XXI ст. постійно зростають, що пов'язано як з тим, що вона дозволяє використати позитивний потенціал міграції в інтересах розвитку, активного міжнародного співробітництва в цій сфері, так і з новими викликами, що стоять перед світовою економікою (наприклад, пандемія COVID-19, криза споживчого попиту, тиск на публічні фінанси тощо). Кінцевою метою міграційної політики є формування потрібної інтенсивності міграції населення, кількісного та якісного складу міграційних потоків [22, с.67]. Міграційна політика, виступаючи самостійним напрямом політики держави, водночас тісно пов'язана з іншими її складовими – політикою народонаселення, соціальною політикою, політиками в сфері

освіти та охорони здоров'я, зовнішньоекономічною політикою тощо.

На початку XXI ст. під егідою ООН була створена Глобальна комісія з питань міграції, яка виробила низку рекомендацій щодо змісту, принципів та напрямів міграційної політики [22, с.69]:

1. Потреба в комплексному підході до міграційної політики, що вимагає інкорпорації міграційних питань в усі напрями політичної діяльності держави.

2. Потреба в координації діяльності різних структур в рамках уряду, а також з іншими суспільними акторами – місцевою владою, профспілками, об'єднаннями роботодавців, неурядовими організаціями.

3. Потреба в переорієнтації на стратегічні цілі, а не короткострокові пріоритети, ситуативні реакції на певні події.

4. Міграція повинна стати інтегральною частиною соціально-економічних планів та стратегій розвитку кожної країни світу.

Успішна міграційна політика держави повинна базуватися на міжнародно-правових стандартах, сформульованих у найважливіших міжнародних конвенціях щодо прав людини. Крім того, внаслідок багатостороннього характеру міжнародних переміщень важливим для міграційної політики є міжнародне співробітництво на двосторонньому, регіональному та глобальному рівнях [7; 9].

Базові критерії адекватної міграційної політики наведені на рис. 9.

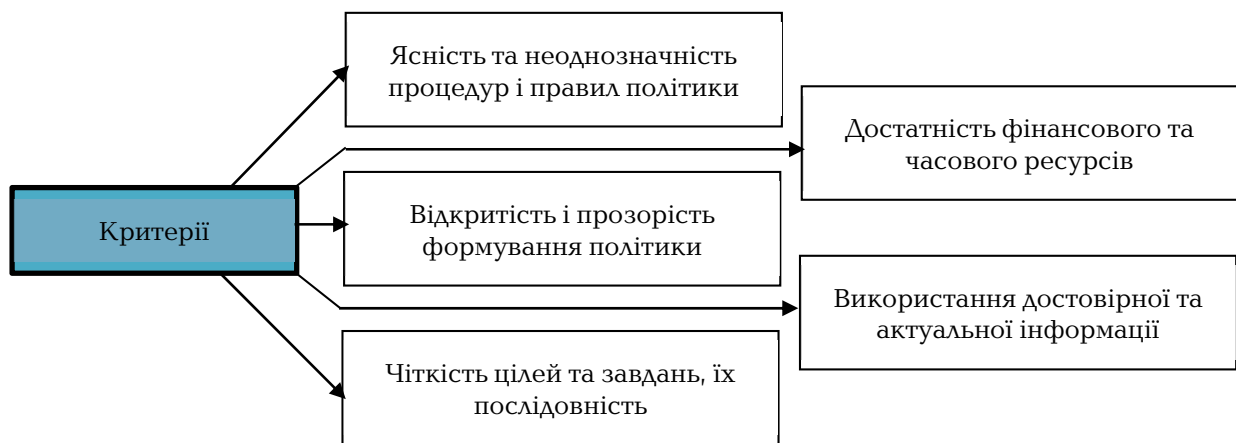

Рис. 9. Критерії міграційної політики

*Побудовано автором на основі [34]

Досить поширеними на сьогодні є міграційні програми як механізм міграційної політики, що мають на меті сприяння впорядкованому, організованому здійсненню природного та спонтанного процесу міграції, а також надання необхідної допомоги його учасникам [22, с.78-79]. За методологією МОМ, існує два типи міграційних програм: 1) гуманітарні; 2) з метою розвитку (табл. 6).

Хоча регулювання руху населення через державні кордони є прерогативою окремих держав, до пандемії COVID-19 воно відбувалось в умовах посилення всесвітньої взаємозалежності через форми різноманітних міжнародно-правових домовленостей, які є проявом міжнародної солідарності, поваги до прав людини. Однак пандемія COVID-19 внесла суттєві зміни в сприйнятті країнами світу міграційних викликів – на початку

2020 р. понад 150 держав закрили свої кордони. Внаслідок цього мільйони людей не змогли виїхати на заробітки за кордон, а сотні тисяч працевлаштувань залишилися без необхідної робочої сили [23]. Мігранти перші відчули на собі вплив пандемії на економіку, оскільки багато з них потрапили в пастку невизначеності та нестабільності. Мігрантів примусово повертали, затримували під час

транзитних переміщень, відмовляли у допомозі через обмежений доступ до певних територій, утримували під вартою через їхній міграційний статус тощо [32]. І усе це на додаток до того, що досить часто саме мігранти працюють у найбільш ризикових для закриття бізнесах через пандемію – готельний, ресторанний, будівництво, сільське господарство.

Таблиця 6

Міграційні програми

Гуманітарні	З метою розвитку
<ul style="list-style-type: none"> - Програми допомоги біженцям - Програми добровільного повернення мігрантів (у т.ч. нелегальних), які не змогли пристосуватися до життя в іншій державі - Програми легалізації нелегальних мігрантів 	<ul style="list-style-type: none"> - Програми інтеграції мігрантів (наприклад, через виділення субсидій чи кредитів для вирішення житлового питання, допомогу у працевлаштуванні, освіті тощо) - Програми попередньої підготовки перед виїздом для набуття мовних та професійних навичок - Програми заохочення валютних переказів мігрантів на батьківщину, їх повернення та інвестування набутих за кордоном знань та заощаджень у розвиток власної країни

*Побудовано автором на основі [22]

У зв'язку з цим Мережа ООН з міграції закликає міжнародну спільноту діяти згідно з Глобальним договором про безпечну, впорядковану та врегульовану міграцію (Глобальний договір, GCM), що був прийнятий 10-11 грудня 2018 р. на Міжурядовій конференції у Марракеші 164-ма державами-членами ООН. Цей документ пропонує рішення для найбільших проблем міграції, які поглибила пандемія, зокрема, зобов'язує держави забезпечити доступ до базових послуг для всіх мігрантів, незалежно від їхнього статусу, і працювати над більш гуманним і конструктивним сприйняттям мігрантів і міграції.

Документ окреслює ті дії, на які мають піти держави, щоб розширити й диверсифікувати шляхи для врегульованої міграції, виконати свої зобов'язання стосовно безпечних і гідних умов для повернення, в т.ч. застосовувати імміграційне затримання тільки як крайній захід і припинити затримання дітей й родин, забезпечити швидші, безпечніші і дешевші канали для грошових переказів. У договорі закріплені 23 цілі, серед яких – порятунок життя мігрантів, забезпечення доступних шляхів регульованої міграції, боротьба проти контрабандистів, допомога в інтеграції і усунення дискримінації.

У Договорі поставлено амбітну мету – всебічно врегулювати явище міжнародної міграції на основі комплексного підходу. Це стане умовою оптимізації загальної користі від міграції у разі усунення ризиків і проблем для окремих осіб та громад, полегшення безпечної,

впорядкованої і легальної міграції. Одночасно це сприятиме скороченню масштабів і негативних наслідків нелегальної міграції за допомогою міжнародного співробітництва і відповідного комплексу заходів [16; 32].

Багато держав вже йдуть цим шляхом, виконуючи свої зобов'язання згідно з Глобальним договором і вживаючи заходів щодо зменшення вразливості мігрантів в умовах COVID-19. Ці країни, зокрема, надають мігрантам врегульований статус, продовжують їм дозволи на перебування й роботу, забезпечують їм доступ до основних медичних послуг і соціального захисту, а замість імміграційного затримання вдаються до альтернативних заходів на рівні місцевих громад. Так, наприклад, в Португалії з метою забезпечення всім, хто перебуває на її території, доступу до медичної та соціальної допомоги було оголошено тимчасову міграційну амністію, що також поширювалась і на шукачів притулку, які звернулися за статусом біженця до оголошення в країні до 18 березня 2020 р. надзвичайного стану у зв'язку з пандемією. В Італії було оголошено масову легалізацію мігрантів, зайнятих в сільському господарстві та сфері домашніх послуг (до 500 тис. осіб, яким було надано право легально перебувати в країні впродовж 6 міс. для пошуку роботи та укладання трудової угоди). Великі рекрутингові агенства Польщі пропонували мігрантам, в яких збігав строк чинності документів, безкоштовно оформити договори на перебування в Польщі на термін до 3-х років [23].

Комплекс ключових міжнародно-правових стандартів у сфері міграції, що мають досить тривалу історію, наведений в табл. 7.

Міжнародні міграційні стандарти

№	Рік	Документ	Короткий зміст
1.	1948 р.	Загальна декларація прав людини	Кожна людина має право на вільне пересування і вибір місця проживання в межах своєї держави, а також може залишити будь-яку країну, включаючи власну, і повернутися до своєї країни. Кожна людина має право шукати притулку від переслідувань у інших країнах і користуватися цим притулком.
2.	1950 р.	Європейська конвенція про захист прав людини та основоположних свобод	Врегулювання проблем з арештом або затриманням мігрантів, судовим захистом їх прав.
3.	1951 р.	Конвенція ООН про статус біженців	Застосування принципу невислання – заборона видворення чи примусового повернення іноземця до країни, де існує загроза його життю або свободі. Гарантування свободи віросповідання, права давати дітям релігійне виховання, право звертатися до суду, отримувати початкову освіту, державну допомогу тощо.
4.	1951 р.	Паризька угода про створення Європейського об'єднання вугілля та сталі	Гарантії свободи пересування робочої сили.
5.	1957 р.	Римські договори щодо утворення ЄС з атомної енергії та ЄЕС	Гарантії свободи пересування постійних, сезонних прикордонних робітників, а також осіб, що працюють не за наймом.
6.	1959 р.	Європейська угода про скасування віз для біженців	Відміна віз для біженців, що законно проживають на території однієї з країн-підписантів Угоди
7.	1965 р.	Конвенція ООН про заборону всіх форм расової дискримінації	Заборона дискримінації на основі раси, кольору шкіри, громадянського чи етнічного походження.
8.	1966 р.	Європейська соціальна хартія	Гарантування соціальних прав незалежно від раси, кольору шкіри, статі, релігії, політичних переконань, національного та соціального походження.
9.	1966 р.	Міжнародний пакт про громадянські та політичні права	Заборона нерівноправності між громадянами та іноземцями, які проживають в тій чи іншій країні, за винятком деяких політичних прав (виборче право, державна служба). Положення проти рабської та примусової праці, безпідставних арештів чи затримань, на забезпечення доступу до правосуддя.
10.	1966 р.	Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права	Зобов'язання держави створювати для всіх її мешканців, незалежно від їхнього громадянства, належних умов праці та проживання, охорони здоров'я, реалізації культурних прав.
11.	1967 р.	Декларація про територіальний притулок	Право надавати притулок будь-якій особі, яка стає жертвою переслідувань за ознакою раси, віросповідання, громадянства, приналежності до певної соціальної групи або політичних переконань.
12.	1977 р.	Європейська конвенція про правовий статус працівників-мігрантів	Гарантування рівності прав власних громадян та іноземців, які є громадянами країн-підписантів Конвенції.
13.	1979 р.	Конвенція проти всіх форм дискримінації жінок	Захист прав жінок проти усіх форм дискримінації, особливо актуально за умов фемінізації міграційних процесів.
14.	1980 р.	Європейська угода про передачу	Створення законних підстав для перебування біженців на території інших держав.

№	Рік	Документ	Короткий зміст
		відповідальності щодо біженців	
15.	1984 р.	Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність видів поведження або покарання	Забороняє висилання особи в країни, де їй можуть загрозувати тортури.
16.	1989 р.	Конвенція про права дитини	Гарантування того, що кожна дитина, яка перебуває на території, що підпадає під юрисдикцію тої чи іншої держави, має право на ім'я та громадянство. Захист права дитини на піклування обох батьків (особливо важливо, якщо один з батьків не має легального статусу в державі), на доступ до освіти незалежно від правового статусу.
17.	1990 р.	Конвенція про захист прав усіх працівників-мігрантів та членів їх сімей	Гарантії мінімальних прав для всіх мігрантів. Зобов'язання держав-підписантів регулювати міграційні процеси та співпрацювати на міжнародній арені.
18.	1990 р.	Конвенція про застосування Шенгенської угоди	Послаблення прикордонного контролю. Заходи боротьби з неконтрольованою міграцією.
19.	1992 р.	Конвенція про участь іноземців у громадському житті на місцевому рівні	Гарантування участі іноземних громадян у громадському житті на місцевому рівні.
20.	1992 р.	Договір про створення ЄС (Маастрихтська угода)	Міжурядове врегулювання політики у сфері притулку, правил перетину зовнішніх кордонів і контролю на них, імміграційної політики.
21.	1995 р.	Генеральна угода з торгівлі послугами СОР	Визначаються загальні правила торгівлі послугами, у т.ч. основні принципи забезпечення пересування осіб для надання послуг за кордоном.
22.	1997 р.	Амстердамська угода	Створення спільної системи регулювання міграцій у ЄС.
23.	2000 р.	Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності	Запроваджує відповідальність за незаконний ввіз мігрантів, торгівлю людьми, а також міжнародну допомогу жертвам цих протиправних дій.
24.	2005 р.	Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми	Запровадження спеціальних процедур для виявлення жертв торгівлі людьми та надання їм допомоги. Введення кримінальної відповідальності за торгівлю людьми, а також сприяння відповідним діям.
25.	2005 р.	Політичний план щодо легальної імміграції	Зміна імміграційної політики ЄС із обмежувальної до відкритої та прагматичної.
26.	2008 р.	Європейський пакт про імміграцію та притулок	Політичні домовленості між країнами ЄС щодо регулювання міграційних процесів.
27.	2018 р.	Глобальний договір про безпечну, впорядковану та врегульовану міграцію	Зобов'язує держави забезпечити доступ до базових послуг для всіх мігрантів, незалежно від їхнього статусу, працювати над більш гуманним і конструктивним сприйняттям мігрантів і міграції.

*Побудовано автором на основі [22; 23]

Загалом, в разі несприятливого демографічного розвитку (дефіцит працездатного населення) завданням держави є залучення іммігрантів, зменшенні відтоку громадян за кордон та повернення тих, хто виїхав раніше. Імміграція нерідко заохочується з врахуванням етнічних та культурних

характеристик мігрантів (зокрема, прибуття до Ізраїлю євреїв, до Російської Федерації – російськомовних) [22, с.71-72]. Сьогодні понад 40% країн світу активно застосовують різноманітні інструменти збільшення імміграції. Закриття кордонів під час коронавірусної пандемії наочно показало, наскільки,

наприклад, аграрний ринок країн ЄС залежить від сезонної робочої сили зі Східної Європи. На тлі карантинних обмежень, що були запроваджені у березні 2020 р., різко зріс дефіцит сезонних працівників у європейському агросекторі. За оцінками експертів, у Франції дефіцит становить 200 тис. працівників, у Німеччині — 300 тис., у Іспанії та Британії – по 70-80 тис., в Італії – 250 тис. Ці країни намагаються залучити до сезонних робіт своїх власних громадян за допомогою додаткових пільг, але без певного успіху, тому змушені покладатися на іноземні робочі ресурси [35].

В протилежному випадку (при надлишку населення) приплив іммігрантів обмежується правовими, адміністративними та економічними заходами. В США, наприклад, у 2020 р. заплановано прийняти лише 18 тисяч мігрантів, тоді як в 2019 р. країна погодилася прийняти 30 тисяч людей. Міграційна система США перебуває під сильним тиском у зв'язку з гуманітарною кризою на кордоні з Мексикою, через яку в США щомісяця намагаються перебратися на постійне проживання тисячі людей [4; 36]. Інколи навіть заохочується виїзд власних громадян за кордон для зменшення пропозиції робочої сили, скорочення рівня безробіття, збільшення валютних надходжень від емігрантів з-за кордону. Заходи щодо збільшення еміграції активно застосовують такі країни світу як Бангладеш, Індонезія, Йорданія, Пакистан, Ємен, Таїланд, Туніс, Таджикистан, Узбекистан [22].

Якщо чисельність населення на державному рівні визнана оптимальною, то зусилля урядових органів спрямовуються на стабілізацію ситуації –

забезпечення паритетного обміну населенням із іноземними країнами на основі якісних характеристик мігрантів (наприклад, залучення висококваліфікованих спеціалістів з-за кордону, направлення молоді для здобуття якісної освіти у іноземних державах із забезпеченням умов її повернення).

Невід'ємним елементом міграційної політики є інтеграція мігрантів в приймаючій країні, що включає надання громадянства та антидискримінацію. Показником, що вимірює інтеграційну політику мігрантів, є Індекс політики інтеграції мігрантів, або MIREX. Він вимірює і порівнює міграційну політику 52-х країн світу, включаючи всі держави-члени ЄС, Австралію, Канаду, Японію, Південну Корею, Нову Зеландію, Норвегію, Туреччину, США тощо. Загальний індекс формується із 167 показників, які згруповані за восьми напрямками політики, такими як мобільність ринку праці, політична участь, доступ до громадянства, возз'єднання сім'ї, здоров'я, постійне проживання, антидискримінація, освіта [37]. Показники індексу вимірюються за допомогою експертного формалізованого опитування та аналізу документів. Індекс міграційної політики вимірюється у 100-бальній шкалі. Де 0 – це повна закритість суспільства для мігрантів, а 100 – це рівні права як для мігрантів, так і для жителів країн та користування всіма благами соціальної держави для мігрантів [2].

В табл. 8 наведені дані про індекс інтеграції мігрантів по 10-ти найбільш успішних країн в цій сфері.

Таблиця 8

Значення MIREX для 10 країн світу

№	Країна	2015
1.	Швеція	78
2.	Португалія	75
3.	Нова Зеландія	70
4.	Фінляндія	69
5.	Норвегія	69
6.	Канада	68
7.	Бельгія	67
8.	Австралія	66
9.	США	63
10.	Німеччина	61

*Побудовано автором на основі [2; 18]

Найвищі індекси політики інтеграції мігрантів в Європі притаманні північним країнам, таким як Швеція, Норвегія, Фінляндія (78, 69, 69 бали відповідно), досить високим є значення MIREX у Португалії (75 бали), трохи нижчим – у Бельгії та Німеччині (67 та 61 бали відповідно). Для цих країн притаманні високій рівень довіри, толерантності, якісних соціальних сервісів, що цілком можливо відображається на політиці інтеграції іноземних громадян.

Прийнято виділяти кілька вимірів інтеграції мігрантів у приймаючі країни [37]:

– культурна інтеграція (акультурація), в рамках якої мігранти вивчають мову і норми приймаючої країни;

– структурна інтеграція, яка передбачає включення мігрантів у систему професій і статусів приймаючої країни;

– взаємодіюча інтеграція, що включає в себе приватні стосунки людей та членство в первинних групах та мережах приймаючої

країни, емпіричним показником якого є соціальні відносини, дружба, партнерство, шлюби та членство у добровільних організаціях;

– ідентифікаційна інтеграція, яка проявляється у почутті приналежності та ідентифікації з етнічними, регіональними, місцевими та національними групами.

Усі державні заходи, які регулюють міжнародну міграцію, можна поділити на [20]:

1) правові, які проявляються через квотування (встановлення кількісних параметрів імміграції, професійної структури прибулих), вимоги підтвердження професійної кваліфікації, обмеження по стану здоров'я тощо;

2) економічні, які пов'язані зі встановленням, наприклад, обов'язкової для іммігрантів плати за в'їзд та працевлаштування, або прив'язки можливості отримання громадянства до придбання нерухомості в країні, здійснення масштабних інвестицій тощо.

Загалом, економічно розвинуті країни за типом імміграційної політики можна поділити на 3 групи (табл. 9): 1) країни, що сповідують політику «відкритих дверей»; 2) країни проміжної моделі міграції; 3) країни, що реалізують переважно політику «гостьової міграції».

Таблиця 9

Типологія держав за видом імміграційної політики

№	Тип	Приклади	Характеристика
1.	Країни, лояльні до міграції (політика «відкритих дверей»)	США, Канада, Австралія, Швеція	Схвалення постійної, а не тимчасової імміграції, дозвіл на воз'єднання родин, надання постійним мігрантам громадянства, однак використання селективного підходу до якості робочої сили
2.	Країни т.з. проміжної моделі міграції	Франція, Нідерланди, Велика Британія	Практика прийому іммігрантів ускладнена, перевага надається жителям колишніх колоній, хоча дозволяється воз'єднання родин і є можливість отримати постійне громадянство
3.	Країни «гостьової» моделі міграції (політика заборони)	Німеччина, Швейцарія, Бельгія	Схвалення тимчасової імміграції, заборона воз'єднання родин, суворі критерії натуралізації

*Побудовано автором на основі [20]

Нерідко (до 70% країн світу) держави обирають політику рееміграції (репатріації) – заохочення повернення мігрантів на батьківщину, оскільки, за оцінками ОЕСР, упродовж перших п'яти років після переїзду, на батьківщину повертаються від 20 до 50% мігрантів [22, с.230; 25, с.100]. Міжнародні опитування мігрантів доводять, що повернення мігрантів зростає не тоді, коли рівень життя вдома наближається до звичного в країні перебування, а тоді, коли мігранти бачать на батьківщині перспективи та вірять в можливість самореалізації.

Політика повернення зазвичай формується за трьома напрямками [8]: 1) заохочення прийняття рішення про повернення; 2) спрощення самого повернення; 3) реінтеграція в суспільство рідної країни.

Основна мета реінтеграції – забезпечити сталість повернення мігранта на батьківщину, тобто створити успішну протидію чинникам спонукування до повторної еміграції.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Резюмуючи розгляд проблеми, зазначимо, що яку б модель імміграційної політики не реалізовувала та чи інша країна, найбільшим викликом залишається нелегальна міграція, що має тенденцію до нарощування в світі. Боротьба з цим явищем проводиться як через штрафні санкції, що накладаються на самих мігрантів чи їх роботодавців, так і депортація порушників з країни, тюремні ув'язнення. Проте найбільш дієвим інструментом скорочення потоку нелегальних мігрантів є передусім розширення можливості для легального в'їзду.

INTERNATIONAL MIGRATION POLICY: FROM THEORIES TO IMPLEMENTATIONS

Tetiana Dluhopolska, PhD (Economics), Senior Lecturer, West Ukrainian National University, Lvivska, 11, Ternopil, 46020, Ukraine, e-mail: tetianadluhopolska@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1925-963X>

The international migration policy under the conditions of migration crisis and COVID-19 pandemic is being updated both at the global level and level of national economies. Numerous international legal acts implemented by the world community since the early 1950s are further evidence that the problem of international migration is not a new, but an urgent problem that is exacerbated in the XXI century. The subject of the article is the world migration policy under the influence of the COVID-19 pandemic. The goal is to analyze the tools for regulating migration flows at the international level. Objectives: analysis of the international

experience of migration policy and classification the main types of migration based on various grounds, systematization the key institutional practices of international migration regulation, assessment of the impact of the COVID-19 pandemic on international migration policy, formation the recommendations for integration of migrants into host communities of different countries. General scientific methods are used: system analysis – to determine the characteristics of global migration flows, induction and deduction – to systematize the key causes, consequences and types of international migration. The following results were obtained: current trends in global migration during 1999-2019 were analyzed, the regulatory support of migration processes at the global level was assessed, changes in remittances of migrant workers were analyzed, and the impact of the COVID-19 pandemic on international migration policy was analyzed. Conclusions: over the last 20 years, the number of international migrants has increased significantly to 271.6 million people, which is 3.5% of the world's population; the share of migrants in the total population is highest in the UAE, Qatar, Kuwait; the most popular countries for labor migration at the beginning of 2020 are the United States, Germany and Saudi Arabia; requirements for migration policy in the XXI century are growing constantly, because of the fact that it allows to use the positive potential of migration in the interests of countries development, active international cooperation in this area, and the new challenges facing the world economy; the international migration policy is being transformed in response to the COVID-19 pandemic – many countries granting migrants a regulated status, extending their residence and work permits, providing them with access to basic health care and social security, et.

Keywords: international migration, migration policy, migrants, refugees, IOM, remittances.

МЕЖДУНАРОДНАЯ МИГРАЦИОННАЯ ПОЛИТИКА: ОТ ТЕОРИЙ К ИМПЛЕМЕНТАЦИЯМ

Длугопольская Татьяна Игоревна, канд. экон. наук, ст. преподаватель кафедры международных экономических отношений, Запорожский национальный университет, ул. Львовская, 11, Тернополь, Украина, 46020, e-mail: tetianadluhopolska@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1925-963X>

Международная миграционная политика в условиях миграционного кризиса и пандемии COVID-19 актуализируется как на глобальном уровне, так и на уровне национальных экономик. Многочисленные международно-правовые акты, которые имплементируются мировым сообществом с начала 1950-х гг., является лишним свидетельством того, что проблема международной миграции является не новой, но актуальной проблемой, которая обостряется в XXI веке. Предметом исследования статьи является миграционная политика стран мира под влиянием пандемии COVID-19. Цель – анализ инструментария регулирования миграционных потоков на международном уровне. Задачи: анализ мирового опыта миграционной политики и классификация основных типов миграции по различным признакам, систематизация ключевых институциональных практик регулирования международной миграции, оценка воздействия пандемии COVID-19 на международную миграционную политику, формирование рекомендаций по интеграции мигрантов в принимающие страны. Используются общенаучные методы: системный анализ – для определения особенностей мировых миграционных потоков, индукция и дедукция – для систематизации ключевых причин, последствий и видов международной миграции населения. Получены следующие результаты: проанализированы современные тенденции мировой миграции населения в течение 1999-2019 гг., произведена оценка нормативно-правового обеспечения миграционных процессов на глобальном уровне, проанализированы изменения в денежных переводах трудовых мигрантов, осуществлен анализ влияния пандемии COVID-19 на международную миграционную политику. Выводы: за последние 20 лет количество международных мигрантов существенно выросло до 271,6 млн. человек, что составляет 3,5% населения мира; доля мигрантов в общей численности населения является самой высокой в ОАЭ, Катаре, Кувейте; наиболее популярными для трудовой миграции населения в международных масштабах состоянию на начало 2020 г. остаются США, Германия и Саудовская Аравия; требования к миграционной политики в XXI в. постоянно растут, что связано как с тем, что она позволяет использовать положительный потенциал миграции в интересах развития, активного международного сотрудничества в этой сфере, так и с новыми вызовами, стоящими перед мировой экономикой; миграционная политика стран мира в ответ на пандемию COVID-19 трансформируется – многие государства предоставляют мигрантам урегулированный статус, продляют им разрешения на пребывание и работу, обеспечивают им доступ к основным медицинским услугам и социальной защите, а вместо иммиграционного задержания прибегают к альтернативным мероприятиям на уровне местных громад.

Ключевые слова: международная миграция, миграционная политика, мигранты, беженцы, МОМ, денежные переводы.

Література

1. Dluhopolskyi O., Dluhopolska T. Migration as a global challenge: case of Ukraine. *Стратегические направления социально-экономического и финансового обеспечения развития национальной экономики: Материалы II-й международной науч.-практ. конф. (27-28 сентября 2018 г.)*. Минск: Право и экономика, 2018. С.146-148.

2. Dluhopolskyi O., Zatonatska T., Lvova I., Klapkiv Y. Regulations for returning labour migrants to Ukraine: international background and national limitations. *Comparative Economic Research. Central and Eastern Europe*. 2019. Vol.22(3). P.45-64.
3. Galbraith J. K. *The nature of mass poverty*. L., 1993.
4. Gulina O. R. *Migration as a geo-political challenge in the Post-Soviet space: border regimes, policy choices, visa agendas*. Stuttgart: Ibidem Velgad, 2019.
5. Hugo G. *Migrants in society: diversity and cohesion*. 2005. September. URL: https://www.iom.int/jahia/webdav/site/myjahiasite/shared/shared/mainsite/policy_and_research/gcim/tp/TP6.pdf. (дата звернення 22.10.2020 р.)
6. *International migrant stock: maps*, 2019. URL: <https://www.un.org/en>. (дата звернення 22.10.2020 р.)
7. *Migration in an interconnected world: new directions for action*. Report. URL: <http://gcim.org/eng/finalreport/html>. (дата звернення 22.10.2020 р.)
8. *Reintegration: Effective Approaches*. URL: <https://www.iom.int/files>. (дата звернення 22.10.2020 р.)
9. *The interdisciplinary contexts of reintegration and readaptation in the era of migration* / Ed. by U. Markowska-Manista. Warsaw, 2016. 248 p.
10. *The United Nations Recommendations on Statistics of International Migration*. URL: https://unstats.un.org/unsd/publication/seriesm/seriesm_58rev1e.pdf. (дата звернення 22.10.2020 р.)
11. *United Nations Development Programme (UNDP). New York, 1994*.
12. *World Migration Report*, 2020. URL: www.iom.int/wmr. (дата звернення 22.10.2020 р.)
13. Аверіхіна Т. В., Шаркова Г. І. Міжнародна міграція робочої сили: види, причини та фактори розвитку. *Актуальні проблеми теорії та практики менеджменту*: Матеріали VII міжнарод. наук.-практ. конф. (28 травня 2018 р.). Одеса, 2018. С.197-198.
14. Алгаш В., Піттель А. Сучасна міграційна криза як виклик для Європейського Союзу. Підприємництво, господарство і право. 2019. №12. С.334-338.
15. Горбачова І. В. Глобальний договір про міграцію: можливості для України. *Економіка та підприємництво*. 2019. №1(106). С.18-23.
16. Губар О. Країни ООН погодили перший в історії глобальний договір про міграцію. URL: <https://www.dw.com/uk>. (дата звернення 22.10.2020 р.)
17. Длугопольський О. В. Проблеми трудової міграції України в контексті євроінтеграції. *Сучасна соціально-економічна система: парадигма, завдання і тенденції*: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції з нагоди 120-річчя Національного університету біоресурсів і природокористування України (27 квітня 2018 р.). Ч. 1. Ніжин, 2018. С.161-163.
18. Длугопольський О. В., Шевчук В. І. Integration of Migrants: case of MIPEX. *Реформування публічного управління та адміністрування: теорія, практика, міжнародний досвід*: Матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. за міжнар. участю (26 жовтня 2018 р.). Одеса, 2018. С.266.
19. *Здобувачі валюти. Як грошові перекази мігрантів впливають на економіку України*. URL: <https://cost.ua/news/728-zdobuvachi-valyuty>. (дата звернення 22.10.2020 р.)
20. Колосницьна М. Г., Суворова І. К. Міжнародна трудова міграція: теоретические основы и политика регулирования. *Экономический журнал ВШЭ*. 2005. №4. С.543-565.
21. Максак Г. Розкол за лінією міграції: як криза кількарічної давнини з новою силою б'є по ЄС. *Європейська правда*. 2018. 6 липня. URL: <https://www.eurointegration.com.ua>. (дата звернення 22.10.2020 р.)
22. Малиновська О. *Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії*: монографія. К.: НІСД, 2018. 472 с.
23. Малиновська О. Міграція і коронакриза. *Міграція*. 2020. №6(220). С.12.
24. Махонюк О. В. *Формування та розвиток ринку міграційних послуг в Україні*: Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук (08.00.07 – Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика). Вінниця, 2019.
25. Михасюк І., Шайовска К. *Міжнародна економіка*. Л.: Априорі, 2014. 252 с.
26. *Міжнародна організація з міграції*. URL: <https://iom.org.ua/ua/pro-nas>. (дата звернення 22.10.2020 р.)
27. *Наслідки міжнародної міграції населення України та політико-управлінські дії щодо їх врегулювання: Аналітична записка*. К., 2011.
28. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua>. (дата звернення 22.10.2020 р.)
29. Новосад К. Я. *Соціальні ризики міжнародної трудової міграції з України*: Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата соціологічних наук (22.00.04 – Спеціальні та галузеві соціології). Ужгород. 2018. 275 с.
30. Онищук В. О. *Грошові перекази трудових мігрантів в системі доходів домогосподарств*: Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук (08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит). Тернопіль, 2018.
31. Пак Н. *Неконтрольована міграція як загроза безпеці країн Європейського Союзу*. *Вісник КНУ імені Тараса Шевченка*. 2016. №44-45. С.30-32.
32. *Пандемія і міграція. Як пандемія COVID-19 впливає на трудових мігранток?* URL: <https://www.ppl.org.ua/pandemiya-i-migraciya-ya-k-pandemiya-covid-19-vplivaye-na-trudovix-migrantok.html>. (дата звернення 22.10.2020 р.)

33. Смирнов Е. Н. *Введение в курс мировой экономики (экономическая география зарубежных стран)*: Учебное пособие. М.: Кнорус, 2016. 406 с.

34. Солт Д. *Текущие тенденции в международной миграции в Европе*. URL: <http://www.archipelag.ru/agenda/povestka/povestka-immigration/europa-dis/tendentsii>. (дата звернення 22.10.2020 р.)

35. *Стало відомо, як пандемія коронавірусної хвороби змінить життя українських заробітчан*. URL: <https://stopcor.org>. (дата звернення 22.10.2020 р.)

36. *США в 2020 році приймуть лише 18 тисяч біженців*. URL: <https://www.dw.com/uk>. (дата звернення 22.10.2020 р.)

37. Хом'як А. Інтеграція мігрантів у європейські суспільства: інтеграційна політика та громадська думка. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. 2019. №3(43). С.139-146.

References

1. Dluhopolskyi, O., Dluhopolska, T. (2018). Migration as a global challenge: case of Ukraine. Strategic vectors of social-economic and financial support of national economy development: Abstracts collection of the 2nd international conference (27-28 September 2018). Minsk: Law and Economy. P.146-148.

2. Dluhopolskyi, O., Zatonatska, T., Lvova, I., Klapkiv, Y. (2019). Regulations for returning labour migrants to Ukraine: international background and national limitations. *Comparative Economic Research. Central and Eastern Europe, Vol.22(3), P.45-64*.

3. Galbraith, J. (1993). *The nature of mass poverty*. London.

4. Gulina, O. (2019). Migration as a geo-political challenge in the Post-Soviet space: border regimes, policy choices, visa agendas. Stuttgart: Ibidem Verlag.

5. Hugo, G. (2005). Migrants in society: diversity and cohesion. September. Available at: https://www.iom.int/jahia/webdav/site/myjahiasite/shared/shared/mainsite/policy_and_research/gcim/tp/TP6.pdf.

6. International migrant stock (2019): maps. Available at: <https://www.un.org/en>.

7. Migration in an interconnected world: new directions for action. Report. Available at: <http://gcim.org/eng/finalreport/html>.

8. Reintegration: Effective Approaches. Available at: <https://www.iom.int/files>.

9. *The interdisciplinary contexts of reintegration and readaptation in the era of migration* / Ed. by U. Markowska-Manista. Warsaw, 2016. 248 p.

10. *The United Nations Recommendations on Statistics of International Migration*. Available at: https://unstats.un.org/unsd/publication/seriesm/seriesm_58rev1e.pdf.

11. *United Nations Development Programme (UNDP)*. New York, 1994.

12. *World Migration Report (2020)*. Available at: www.iom.int/wmr;

13. Averyhina, T., Sharkova, G. (2018). Mizhnarodna mygrazija robochojy syly: vydy, prychny taa factory rozvitku [International migration of labor force: types, causes and factors of development]. Actual problems of theory and practice of management: Abstracts collection of the 7th international conference (28 May 2018). Odessa, P.197-198.

14. Algash, V., Pyttel, A. (2019). Suchasna migrazijna kryza yak viklik dla Evropejskogo Soyuzu [Current migration crisis as a challenge for European Union]. *Entrepreneurship, economy and law*, Vol.12, P.334-338. (in Ukrainian)

15. Gorbachova, I. (2019). Globalnyj dogovir pro migraziju: mozlivosty dla Ukraini [Global agreement about migration: opportunities for Ukraine]. *Economics and entrepreneurship*, Vol.1(106), P.18-23. (in Ukrainian)

16. Gubar, O. Krainy OON pogodyly pershyj v istorii globalnij dogovir pro migraziju [UN countries agreed the first in the history global agreement about migration]. Available at: <https://www.dw.com/uk>. (in Ukrainian)

17. Dluhopolskyi, O. (2018). Problemy trudovoji migrazii Ukrainy v konteksti evrointegracii [Problems of Ukrainian labor migration in a context of euro integration]. *Modern social-economic system: paradigm, missions and tendencies*: Abstracts collection of the international conference (27 April 2018). Vol.1. Nizhin, P.161-163. (in Ukrainian)

18. Dluhopolskyi, O., Shevchuk, V. (2018). Integration of Migrants: case of MIPEX. Reformuvanna publichnogo upravlinna ta administruvanna: teorija, praktyka, mizhnarodnij dosvid [Public management reforms: theory, practice, international experience]: Abstracts collection of the international conference (26 October 2018). Odessa, P.266. (in Ukrainian)

19. Zdobuvachy valuty. Yak groshovi perekazy migrantiv vplyvajut na ekonomiku Ukraini [Currency seekers. How migrant remittances affect Ukraine's economy]. Available at: <https://cost.ua/news/728-zdobuvachi-valuty> (in Ukrainian)

20. Kolosnytsyna, M., Suvorova, I. (2005). Mezhdunarodnaja trudovaja migrazija: teoreticheskiye osnovy i politika regulirovaniya [International labor migration: theoretical foundations and policy of regulation]. *Economic journal of HSE*, Vol.4, P.543-565. (in Russian)

21. Maksak, G. (2018). Rozkol za linijeyu migrazii: yak kryza kilkarichnoy davnyiny z novoju syloju bje po ES [Migration split: how the several years crisis is hitting the EU]. *European truth*, 6 July. Available at: <https://www.eurointegration.com.ua>. (in Ukrainian)

22. Malynovska, O. (2018). *Migrazijna politika: globalnyj kontekst ta ukraïnski realii* [Migration policy: global context and Ukrainian reality]: monography. Kyiv, 472 c. (in Ukrainian)

23. Malynovska, O. (2020). Migracija i koronakryza [Migration and corona crisis]. *Migration*, Vol.6 (220), P.12. (in Ukrainian)
24. Mahonyuk, O. (2019). Formuvanna ta rozvitok rynku migrazijnih poslug v Ukraini [Forming and development of migration services market in Ukraine]: Ph.D dissertation (08.00.07 – Demography, labor economics, social economy and politics). Vinnitsa. (in Ukrainian)
25. Myhasyuk, I., Shayovska, K. (2014). Miznarodna ekonomika [International economics]. Lviv: A priory, 252 p. (in Ukrainian)
26. Miznarodna organizacija z migrazii [International organization for migration]. Available at: <https://iom.org.ua/ua/pro-nas>. (in Ukrainian)
27. Naslydki mizhnarodnoji migrazii naseledda Ukraini ta politico-upravlinsky dii schodo ih vreguluvanna [Consequences of international migration of the population of Ukraine and political-managerial actions for their settlement]: Analytical notes. Kyiv, 2011. (in Ukrainian)
28. Natsyonalnij bank Ukraini [National bank of Ukraine]. Available at: <https://bank.gov.ua>. (in Ukrainian)
29. Novosad, K. (2018). Sozialny ryzyky mizhnarodnoji trudovoji migrazii z Ukraini [Social risks of international labor migration from Ukraine]: Ph.D dissertation (22.00.04 – Special and branch sociologies). Uzhorod, 275 c. (in Ukrainian)
30. Onyschuk, V. (2018). Groshovy perekazy trudovih migrantiv v systemy dohodiv domogospodarstv [Remittances of migrant workers in the household's income system]: Ph.D dissertation (08.00.08 – Money, finance and credit). Ternopil. (in Ukrainian)
31. Pak, N. (2016). Nekontrolovana migrazija jak zagroza bezpetsy krain Evropejskogo sojuzu [Uncontrolled migration as a threat to the European Union countries security]. *Bulletin of the Taras Shevchenko National University*, Vol.44-45, P.30-32. (in Ukrainian)
32. Pandemija i migrazija. Yak pandemija COVID-19 vplyvaje na trudovih migrantok? [Pandemic and migration. How does the COVID-19 pandemic affect female migrant workers?] Available at: <https://www.ppl.org.ua/pandemiya-i-migraciya-yak-pandemiya-covid-19-vplyvaje-na-trudovix-migrantok.html>. (in Ukrainian)
33. Smyrnov, E. (2016). Vvedeniye v kurs myrovoj ekonomiky (ekonomicheskaje geografija zarubeznych stran) [Introduction to the course of the world economy (economic geography of foreign countries)]. Moscow: Cronus, 406 p. (in Russian)
34. Solt, D. Tekushije tendentsii v mezhdunarodnoj migrazii v Evrope [Current trends in international migration in Europe]. Available at: <http://www.archipelag.ru/agenda/povestka/povestka-immigration/europa-dis/tendentsii>. (in Russian)
35. Stalo vidomo, yak pandemija koronavirusnoji hvoroby zminit zhitta ukrainских zarobitchan [It has become known how the coronavirus pandemic will change the lives of Ukrainian workers]. Available at: <https://stopcor.org>. (in Ukrainian)
36. USA v 2020 rozy prijmut lyshe 18 tysach bizantsyv [The United States will accept only 18,000 refugees in 2020]. Available at: <https://www.dw.com/uk>. (in Ukrainian)
37. Homjak, A. (2019). Integrazija migrantiv u evropejsky suspilstva: integrazijna politika ta gromadska dumka [Integration of migrants into European societies: integration policy and public opinion]. *Bulletin of "KPI". Politology. Sociology. Law*, Vol.3(43), P.139-146. (in Ukrainian)